

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 03.02.2025 ✓Accepted/Kabul: 19.06.2025

DOI:10.30794/pausbed.1632608

Research Article/Araştırma Makalesi

Damgacı, T. (2025). "Birleşmiş Milletler Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Üzerinden Türkiye’de Cinsiyet Eşitliğinin Kamu Politikalarına Yansımaları", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 70, 397-414.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BİN YILLIK KALKINMA HEDEFLERİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ ÜZERİNDEN TÜRKİYE’DE CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN KAMU POLİTİKALARINA YANSIMASI

Tuğba DAMGACI*

Öz

Sürdürülebilir kalkınma için beşerî sermaye olarak görülen kadın, sahip olduğu konumu güçlendikçe, hakları iyileştikçe, fırsat eşitliği sağlandıkça ülkelerin kalkınma hızı da artacaktır. Çalışmanın amacı Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 20 yıllık tarihsel ara ile yayınlanan Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Türk kamu politikasında ne kadar varlık gösterdiğini analiz etmektir. Çalışma MAXQDA2020 nitel veri analizi üzerinden gerçekleştirilen bir betimsel içerik analizidir. BM, üye ülkelere sürdürülebilir bir kalkınma için kadın erkek eşitliğini de ön şart olarak sunmuştur. Çalışmada BM belgelerinin ülkenin hükümet raporlarına nasıl yansıdığı, kadına yönelik oluşturulan eşitlik sürecini nasıl etkilediği incelenmektedir. Çalışma, kadına yönelik eşitlik anlayışında farklı eşitlik tiplerine göre farklı eşitlik politikalarının gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu farklı eşitlik türleri kadınların eşitlik kazanımlarının tarihsel bir yansımasına göre oluşmuştur. Bu sebeple çalışmadaki kodlar farklı eşitlik türlerini yansıtmaktadır. Bu eşitlik türlerine göre oluşturulan eşitlik politikalarının ülkedeki hükümet raporları üzerinden görünürlüğü/görünmezliği çalışmanın tartışma konusunu oluşturmuştur.

Anahtar kelimeler: *Birleşmiş Milletler, Eşitlik türleri, Cinsiyet eşitliği politikaları, Sürdürülebilir kalkınma, Hükümet raporları.*

THE REFLECTION OF GENDER EQUALITY IN PUBLIC POLICIES IN TÜRKİYE THROUGH THE LENS OF THE UNITED NATIONS MILLENNIUM DEVELOPMENT GOALS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Abstract

Women, regarded as human capital for sustainable development, contribute significantly to a country's development as their social position strengthens, rights improve, and equal opportunities are provided. This study aims to analyze the extent to which the Millennium Development Goals (MDGs) and the Sustainable Development Goals (SDGs), published by the United Nations (UN) at a 20-year historical interval, have been incorporated into Turkish public policy. The study employs a descriptive content analysis conducted through MAXQDA 2020 qualitative data analysis software. The UN has stipulated gender equality as a prerequisite for sustainable development in its member states. Accordingly, this research examines how UN documents are reflected in Turkish government reports and how they influence the process of gender equality policies. The study reveals that different types of equality policies have been implemented based on various conceptualizations of equality. These different types of equality policies have emerged as a historical reflection of women's struggle for equal rights. Therefore, the coding process in this study is structured to reflect these different equality paradigms. Furthermore, the study discusses the visibility/invisibility of equality policies within government reports in Türkiye. The research problematizes how these policies, shaped by different understandings of equality, have been integrated into or omitted from governmental strategy.

Keywords: *United Nations, Types of equality, Gender equality policies, Sustainable development, Government report.*

*Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, Havacılık Yönetimi Bölümü, KONYA.
e-posta: tugba.damgaci@selcuk.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-7379-242X>)

1.GİRİŞ

Bugünün sahip olunan sınırlı kaynaklarını verimli bir şekilde kullanarak gelecek neslinin ihtiyaçları doğrultusunda aktarma başarısına sürdürülebilirlik denmektedir. Sürdürülebilirlik gelecek kuşakların hak ve yararlarını gözetmek için ekonomik bir gelişme sağlıyor ise sürdürülebilir bir kalkınma elde edilmektedir. Sürdürülebilir bir kalkınma için gelir dağılımının adaletsizliği ortadan kalkmalı, toplumun refah seviyesi yükselmeli, sağlık imkanlarına herkes adil bir biçimde ulaşmalı, cinsiyet eşitliği sağlanmalıdır. Ülkelerin sürdürülebilir kalkınmaları için beşerî bir sermaye olarak gördüğü kadın, sahip olduğu konumu güçlendikçe, hakları iyileştikçe, fırsat eşitliği sağlandıkça ülkelerin kalkınma hızı da o oranda artacaktır.

Sürdürülebilirlik ve toplumsal cinsiyet eşitliği, birbiriyle yakından bağlantılı kavramlardır. Sürdürülebilir kalkınma; ekonomik büyümenin, çevresel korumanın ve toplumsal adaletin dengeli bir şekilde sağlanmasını amaçlarken, cinsiyet eşitliği bu süreçlerin merkezinde yer almaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında (SKA) toplumsal cinsiyet eşitliği, beşinci hedef olarak ele alınmış ve kadınlar ile kız çocuklarının güçlendirilmesi temel bir gereklilik olarak ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda, kadınların haklarını genişleten politikaların, sürdürülebilir kalkınmaya önemli katkılar sunduğu görülmektedir (Murat, 2017 :10).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca bir insan hakkı olmanın ötesinde, refah seviyesini artıran ve uzun vadede sürdürülebilir bir kalkınma sürecine katkı sağlayan önemli bir faktördür. Kadınların eğitime, sağlık hizmetlerine ve ekonomik fırsatlara eşit erişiminin sağlanması, toplumsal ilerlemeyi destekleyen temel unsurlardan biridir. Aynı zamanda, kadınların siyasi ve ekonomik kararlara daha fazla dahil edilmesi, ekonomik büyümeyi teşvik eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, kadınlar ve kız çocukları, günümüzde pek çok ülkede eşitsizlikler ve ayrımcılık ile karşı karşıya kalmaktadır. Kadınların işgücüne katılım oranı erkeklere kıyasla daha düşük seviyelerde kalırken, işsizlik oranları ise genellikle daha yüksektir. Üstelik, kadınların büyük bir bölümü kayıt dışı sektörlerde, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Bu durum, toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine ve kadınların ekonomik olarak bağımsız olmasını engelleyen yapısal sorunların devam etmesine neden olmaktadır (UN, 2014).

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda, kadınların ekonomik ve sosyal yaşama eşit şekilde katılımını sağlamak büyük önem taşımaktadır. Kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla temsil edilmesi, iş gücüne katılımının artırılması ve mesleki yetkinliklerinin geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından kritik adımlardır. Ayrıca, kadınların iş ve aile yaşamını daha uyumlu bir şekilde sürdürmelerine yardımcı olacak esnek çalışma politikaları, çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve istihdamda fırsat eşitliğinin sağlanması, sürdürülebilir bir toplumsal yapı inşa etmek için gereklidir (Murat, 2017: 29).

Çalışmanın ilk bölümünde sürdürülebilirlik kavramı ve unsurları çerçevesinde BM Sürdürülebilirlik politikaları üzerine oluşturduğu temel ilkelere değinilecektir. Bu temel ilkeler içerisinde cinsiyet eşitliği ilkesi çalışmanın örneklemdir. Kadın erkek arasındaki eşitliği sağlamak için uzun ve yorucu bir eşitlik mücadelesi verilmiştir. Üstelik bu mücadele hala devam etmektedir. Kadın erkek eşitliğine ulaşmak için çıkılan bu yol, kadınlar tarafından oluşturulmuş bir ihtilal ve bu ihtilalin yarattığı fikir savaşından geçmiştir. Bu sebeple çalışmanın ikinci bölümünde kadın hakları ve cinsiyet eşitliği için feminist tarihe bakılmıştır. Bu feminist tarih aynı zamanda çalışmanın ana kodlarını oluşturan eşitlik türlerine de bir ışık tutmuştur.

Çalışmanın son bölümünde ise BM belgelerinin üye ülkelerin hükümet raporlarına nasıl yansıdığı ile ilgili olarak örnek seçilen ülkemizin hükümet raporlarındaki betimsel içerik analizine yer verilmiştir. Sürdürülebilirlikte yeni dönem tarih için milat kabul edilen Birleşmiş Milletler Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ülkemizde dönemin Başbakanlığa bağlı olan Devlet Planlama Teşkilatı ile Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı tarafından raporlanmıştır. Çalışmada bu yayınlanan raporlar üzerinden cinsiyet eşitliğine ne kadar ulaşıldığı ya da ulaşılmadığını incelemek için belge üzerinden betimsel bir veri analizi yapılmıştır. Bu raporlar arasındaki tarih aralığı 20 yılı bulmakla beraber ülkede cinsiyet eşitliğinde en çok hangi eşitlik türünün kabul gördüğü hangi eşitlik türünün kabul görmediği ve 20 yıllık bir tarih aralığında nelerin değişip nelerin değişmediği bir tartışma konusu olmuştur.

Toplam 357 sayfalık belgede 459 kodlama yapılmıştır. Yapılan bu çalışma 2000’li yılların başından 2020 yılına kadar Bin Yıllık Kalkınma Zirvesinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine, BM’nin belirlemiş olduğu cinsiyet eşitliğine ulaşma hedeflerinin Türk kamu politikasında ne kadar varlık gösterdiği, toplumsal cinsiyet eşitliğinin en görünür ve görünmez alanlarının ne olduğu, bu eşitlik mücadelesinde Türkiye’nin hangi seviyede olduğunu gösterme amacı taşımaktadır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İLİŞKİSİ

Sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetlerin doğal çevre üzerindeki etkilerini göz önünde bulunduran, yenilenebilir ve değiştirilebilir kaynaklara dayanan bir kalkınma yaklaşımıdır. Bu model, tükenmez ve uzun vadeli kullanım olanakları sunan kaynakları merkeze alarak ekonomik büyümeyi hedeflemektedir (Gedik, 2020: 197). Aynı zamanda sürdürülebilirlik, bugünkü insan neslinin ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaç karşılama olanaklarını zedelemeyen karşılamak olarak ifade edilebilmektedir (Yavuz, 2014).

Sürdürülebilirlik, mevcut gereksinimleri karşılamak için doğal, ekonomik ve toplumsal kaynakları dengeli bir şekilde kullanırken, gelecek nesillerin de aynı olanaklara sahip olmasını sağlamayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu kavram, çevresel koruma, ekonomik büyüme ve toplumsal eşitlik arasında hassas bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınmanın benimsenmesi ve uygulanması konusunda en önemli aktörlerden biri Birleşmiş Milletlerdir. Kuruluşundan itibaren BM’nin temel amacı (md. 1/3); dezavantajlı, güçsüz ve kırılgan kimseleri desteklemek ve korumak olmuştur. Sözü edilen olumsuz koşullar; ekonomik yoksunluktan sosyal dışlanmaya, tercihlerin ve hatta özgürlüklerin yetersizliğine varıncaya kadar oldukça çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır; kıtalardan ülkelere, ülke içindeki bölgelere, topluluklara ve bireylere varıncaya kadar her düzeyde görülmektedir (adalet.gov.tr, 2025). 1987 yılında yayımlanan Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınmayı, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan bugünkü talepleri karşılayan bir kalkınma modeli olarak tanımlamıştır (www.mfa.gov.tr, 2025).

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik gelişimi teşvik ederken, toplumsal refahı artırmayı ve doğal çevrenin korunmasını amaçlayan dengeli bir kalkınma modelidir. Bu anlayış, kaynakların verimli kullanılmasıyla hem mevcut hem de gelecekteki nesiller için yaşanabilir bir dünya oluşturmayı hedeflemektedir (Bahadır vd., 2023: 103). BM, 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri ile küresel ölçekte yoksulluğun azaltılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, hastalıklarla mücadele edilmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi gibi kritik alanlara odaklanmıştır. Ancak, bu hedefler belirlenen sürede tam anlamıyla gerçekleştirilememiş ve daha kapsayıcı bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, 2015 yılında BM üyesi ülkeler, SKA’yı kabul ederek, 2030 yılına kadar küresel ölçekte yoksulluğun sona erdirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması ve doğal kaynakların korunması gibi konuları öncelik haline getirmiştir (www.globalcompactturkiye.org, 2025).

BM özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğine ayrı bir vurgu yapmıştır. BM kuruluşundan bu yana hayata geçirdiği önlemler, uygulamalar ve politikalar ile ulusal, uluslararası, kurumsal, akademik ve aktivizm düzeylerinde pek çok farklı aktörü etkileyerek toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi ve kadınların kalkınma süreçlerindeki rollerinin tanınması bağlamında önemli gelişmeler yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Benzer biçimde BM, pek çok gelişmeyi ve çağrışı dikkate alarak kendi bünyesinde yeni kurumları, politikaları, araçları ve aktörleri şekillendirerek harekete geçirmiştir. BM’nin kuruluşundan bu yana etkilediği ve etkilendiği gelişmelerle toplumsal cinsiyet eşitliği ve kalkınma ilişkisine dikkate değer biçimde katkı yaptığı ifade edilebilmektedir.

2.1. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri: Süreci ve İçeriği

BM, 2000 yılında düzenlenen Binyıl Zirvesi’nde küresel kalkınma süreçlerini hızlandırmak ve gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla **Binyıl Kalkınma Hedeflerini (BKH)** oluşturmuştur. Belirlenen bu hedefler, yoksulluk, eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği ve çevresel sürdürülebilirlik gibi alanlarda ilerleme kaydetmeyi amaçlamaktadır. BM, 2000 yılında New York’ta düzenlenen zirvede, uluslararası kalkınma için bir yol haritası niteliği taşıyan Binyıl Bildirgesi’ni kabul etmiştir. Bu kapsamda 189 ülkenin üzerinde uzlaştığı sekiz temel hedef belirlenmiş ve 2015 yılına kadar bu hedeflere ulaşılması planlanmıştır.

Bu hedefler şunlardır:

- Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması,
- Herkes için temel eğitim imkanlarının sağlanması,
- Kadın-erkek eşitliğinin güçlendirilmesi ve kadın haklarının geliştirilmesi,
- Çocuk ölümlerinin azaltılması,
- Anne sağlığının korunması ve geliştirilmesi,
- Bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi,
- Doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsenmesi,
- Küresel ölçekte kalkınma iş birliklerinin artırılması.

Bu hedefler doğrultusunda, her ülkenin kendi ulusal stratejilerini oluşturması ve belirlenen göstergelerle ilerlemenin izlenmesi öngörülmüştür. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma süreçlerini hızlandırmaları için uluslararası destek mekanizmaları geliştirilmiş ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için çeşitli kalkınma fonları oluşturulmuştur (Akyıldız, 2011). Bu hedefler yoksulluğu azaltmaktan, insan haklarını korumak ve geliştirmeye kadar çok önemli küresel taahhütleri kapsamaktadır. Bin Yıllık Kalkınma Hedeflerinin yer aldığı bildirge, “*üye ülkeler olarak kendi toplumumuza karşı sorumluluğumuzun yanı sıra küresel düzeyde insan haysiyeti, eşitlik ve adalet ilkelerinin uygulanması konusunda ortak bir sorumluluğa sahip olmamız*” gereğinden söz etmektedir (UN, 2000, paragraf 2). Binyıl Bildirgesi, yirmi birinci yüzyılın uluslararası ilişkileri açısından zorunlu görülen temel değerlere yer vermiştir (Akyıldız, 2011, :47-48). Bu hedeflerden biri de cinsiyet eşitliği olmuştur. **BM Kalkınma Hedefleri Amaç 3:** Kadınların konumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak olarak belirlenmiştir.

Resim 1: Birleşmiş Milletler Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri

(Kaynak: https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_surdurulebilir-kalkinma-amaclari_285, 2023)

Türkiye, BKH çerçevesinde belirlenen kalkınma politikalarına uyum sağlamak adına çeşitli reformlar gerçekleştirmiştir. 2005 yılında hazırlanan “Türkiye Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu”, ülkenin bu süreçte attığı adımları ve karşılaştığı sorunları detaylandırmıştır. Türkiye’nin Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanmış ve BM Türkiye Temsilciliği’nin teknik desteğiyle oluşturulmuştur. Çalışmada oluşturulan anahtar kodların tarandığı ilk kamu belgesi bu rapor olmuştur.

2.2. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Süreci ve İçeriği

BM, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (SKH) belirlemiştir. Bu küresel hedefler, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını ve herkes için adil bir yaşam standardının oluşturulmasını amaçlamaktadır. Toplam 17 başlıktan oluşan SKH, 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanan kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri'nden (BKH) doğrudan evrimleşmiş bir yapıdır. BKH'nin temel amacı, 2015 yılına kadar yoksulluğun azaltılması, eğitimin yaygınlaştırılması, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çevresel korumanın sağlanması gibi kritik kalkınma alanlarında ilerleme kaydetmek olmuştur. Ancak, belirlenen bu hedeflerin tamamına istenilen düzeyde ulaşılamaması, küresel çapta daha geniş kapsamlı ve uzun vadeli bir kalkınma planına duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştı. Bu doğrultuda, 2012 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Rio+20 Zirvesi'nde, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik daha kapsayıcı bir çerçevenin oluşturulması kararlaştırıldı. Bu sürecin devamında, 2015 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, sürdürülebilir kalkınmanın tüm yönlerini kapsayan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni (SKH) resmen kabul etti. Bu yeni hedefler, yalnızca ekonomik büyümeye odaklanmak yerine, aynı zamanda sosyal refahın artırılmasını ve çevresel dengenin korunmasını esas alarak uzun vadeli kalkınmayı teşvik etmeyi amaçladı (www.mfa.gov.tr/surdurulebilirkalkinma, 2025).

SKH'ler, belirli alt başlıklarla desteklenen 17 ana amaçtan oluşmaktadır. Bu hedeflerden bazıları şöyle sıralanabilmektedir (www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr, 2025);

- Yoksulluğun ortadan kaldırılması,
- Kaliteli eğitimin sağlanması,
- Sağlıklı yaşam koşullarının yaygınlaştırılması,
- Cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi,
- Temiz suya erişimin artırılması,
- Sürdürülebilir şehirlerin teşvik edilmesi
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması gibi alanları kapsamaktadır.

Her üye ülke, SKH'leri kendi ulusal kalkınma stratejilerine uyarlamakla yükümlüdür. Bu kapsamda, ekonomik, çevresel ve sosyal alanlarda ilerlemenin sağlanması için farklı düzeylerde iş birlikleri kurulmakta ve uluslararası finansman destekleri sunulmaktadır. Ülkelerin düzenli raporlamalar yapması ve belirlenen hedefler doğrultusunda ilerleme kaydetmesi beklenmektedir (www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr, 2025).

BM tarafından oluşturulan bu kalkınma hedefleri 2015 yılında hem nitel hem de nicel kapasite olarak artırılmıştır. BM Genel Kurulu 70. Oturumunda sürdürülebilir hedefleri tüm dünyaya duyurmak için bir araya gelmiştir. 2015 tarihinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerini kabul etmişlerdir. UNESCO'nun aktif katılımıyla söz konusu hedeflerin amacı: evrensel, iddialı, sürdürülebilir kalkınma gündemini inşa ederek "*İnsanlar tarafından insanlar için*" bir gündem oluşturmaktır. 2030 yılına kadar tam 17 küresel hedef belirlenmiştir (Yalçın, 2022: 120). Bu 17 küresel hedef içinde 5. Hedef toplumsal cinsiyet eşitliği olmuştur. **Hedef 5:** Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadın ve kız çocuklarının güçlenmesi, eşit haklara ve olanaklara sahip olup bunları kullanabilmeleri, şiddet ve ayrımcılıktan uzak yaşamaları, karar mekanizmalarına ulaşabilmeleri ve kamusal ve özel alanda ayrımcılığın temel sebeplerinin ortadan kalkması olarak belirtilmiştir (hedef5.org/toplumsal-cinsiyet-esitligi, 2023). BM'nin cinsiyet eşitliği kapsamında verdiği mücadele bütün üye ülkeler üzerinde eşit derecede yankı bulmamıştır.

Türkiye, SKH'leri ulusal kalkınma planlarına entegre etmiş ve bu doğrultuda çeşitli politikalar ve programlar uygulamaktadır. Özellikle, On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), SKH'lerle uyumlu hedefler ve stratejiler içermektedir. Bu plan, ekonomik büyüme, sosyal refah ve çevresel sürdürülebilirlik arasında denge sağlamayı amaçlamaktadır (www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr, 2025). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından raporlanmıştır Çalışmada oluşturulan anahtar kodların tarandığı ikinci kamu belgesi de bu rapor olmuştur.

Resim 2: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

(Kaynak: <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararası-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri/>, 2023).

2.3. Sürdürülebilir Kalkınma Politikaları ve Cinsiyet Eşitliği İlişkisi

Cinsiyet kavramı, biyolojik olarak doğuştan getirilen eril ve dişi özelliklerin tanımlanmasıdır. Toplumsal cinsiyet ise, söz konusu biyolojik tanımlamanın toplumsal ve kültürel açıdan yeniden öğretilmesi ve öğrenilmesi bağlamında hem erkeklerin hem de kadınların toplumdaki pozisyonunu belirleyen bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet; cinsiyetin yeniden inşa edilmesidir (Hirata vd., 2004: 82-83). Toplumsal yaşamda baskı gören, ayrımcılığa maruz kalan bireylerin karşılaştığı neredeyse tüm eşitsiz koşullar cinsiyetlerine atfedilen yüklendikleri ya da yüklenmedikleri toplumsal rollerden kaynaklanmaktadır. Bem; tüm toplumsal gerçekliğin, kadın ve erkeğe ilişkin şemalar aracılığıyla kavrandığını söylerken bu zeminden hareket etmiştir. Bireylerin doğdukları andan itibaren çevrelerine ilişkin tüm tutum, algı ve değerleri, bu şemalar içerisinde tasnif edilmekte kadınsı ve erkeksi olarak işlenmekte ve kodlanarak örgütlenmektedir (Bem, 1981).

Somut bir sosyal ve siyasi talep olarak eşitlik, modern dünyanın başlangıcını oluşturan büyük devrimlerin çocuğudur (Callinicos, 2014, s. 31). Bu eşitlik idealinden biri de cinsiyet eşitliğidir. Cinsiyet eşitliği, en genel tanımı ile iki cins arasındaki ilişkilerin eşit ve adil olmasıdır. Erkek/kadın ayrımı, biyolojik saptanıştan başlayarak, bu ayrıma verilmiş olan değerler ve içerikler kültür açısından değişken de olsa, toplumları evrensel olarak oluşturan bir model meydana getirir (Agacinski, 1998, s. 19).

Cinsiyet eşitliğinde talep “ortak bir insan kimliği” yaratmaktır (Agacinski, 1998, s. 126). Kanunlar önünde erkeklere eşit olmak, aynı yasal haklara sahip olmak, erkekler kadar kadınlara da temsil gücünün verilmesi, benzer görev ve yetkilerle donatılmak gerçek bir cinsiyet eşitliği tanımı olarak verilebilmektedir. Ayrıca cinsiyet eşitliği için sadece aynı haklara sahip olmak değil kadınların sahip oldukları farklılıkları içinde eşitlik talebi oluşturabilmek, erkekler ile ortak hareket edebileceği, eşit davranmalar, eşit başlangıçlar, eşit görev ve sorumluluklar, eşit roller ile fırsat eşitliğini sağlamak da bu tanım kapsamındadır.

Cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi için, çeşitli özgün normlardan her birine saygı duyulması gerekmektedir. Bu normlar cinsiyet eşitliği ilkeleri altında yedi temel maddede sıralanmıştır. Bunlar (Fraser, 1999, s. 316):

- Yoksulluğa karşı olma ilkesi,
- Sömürüye karşı olma ilkesi,
- Gelir eşitliği ilkesi,
- Boş zaman eşitliği ilkesi,

- Saygı eşitliği ilkesi,
- Marjinalleşmeye karşı olma ilkesi,
- Erkek merkeziliğe karşı olma ilkesi olarak sıralanabilmektedir.

Ülkeler cinsiyet eşitliği perspektifinde ilerlemek ve kalkınmak için uluslararası örgütlerden destek almaktadır. Bu örgütlerden en önemlisi Birleşmiş Milletlerdir. Cinsiyet eşitliği, BM tarafından sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, karar alma mekanizmalarındaki temsili ve ekonomik kaynaklara erişimi sürdürülebilir kalkınmanın hızlanmasını sağlayan önemli faktörlerdendir (Bayar-Türkoğlu, 2023). Kadınların istihdam oranındaki artış ve ekonomik bağımsızlığının sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın ana bileşenlerinden biridir. Kadınların üretkenliklerinin artırılması, liderlik pozisyonlarında daha fazla yer alması ve ekonomik süreçlere dahil olmaları, toplumsal refahın yükselmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, kadınların iş hayatında karşılaştıkları eşitsizlikler, ücret farkları ve kariyer ilerlemelerini engelleyen sistemsel bariyerler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önündeki önemli engeller arasında yer almaktadır. Kadınların ekonomik hayata tam anlamıyla dahil olabilmesi, yalnızca bireysel özgürlüklerini artırmakla kalmayıp, toplumsal gelişimi de hızlandırmaktadır (Sorkunlu, 2019: 27).

Cinsiyet eşitliği kavramının ortaya çıkması ve gelişmesinde BM verdiği kararların ve gerçekleştirdiği toplantıların önemli bir katkısı olmuştur. BM'nin 1946 yılında kurulan Kadının Statüsü Komisyonu ile çok önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Kadın haklarının tarihsel süreci üzerinden adım adım toplumsal cinsiyet eşitliğine geçişi BM'nin de belgeler üzerinden aynı tarihsel evrimi geçirdiğini göstermektedir. Kadının Statüsü Komisyonu kadınlar için somut adımlar atan onları ekonomik, sosyal, politik hakları üzerine eyleme geçen bir komisyon olmuştur. Özellikle BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bu ayrımcılığın sonlandırılması için ortaya çıkarılan en önemli belge olmuştur (Turan, 2013: 14)

Tablo 1: BM Kadın Konferansları Tarihçesi

Kadın Konferansı	Dönemi	Katılan Ülke Sayısı	Ana Tema	Güçlendirilmesi İstenilen Başlıklar	Yapılan Eylemler
Birinci Kadın Konferansı (Mexico City)	1975-1979	127 ülke	Eşit Haklar, Kalkınma ve Barış	İstihdam, Sağlık, Eğitim	INSTRAW (Kadının ilerlemesi için Araştırma ve Eğitim Enstitüsü) UNIFEM (BM Kadın Fonu) kuruldu.
İkinci Kadın Konferansı (Kopenhag)	1980-1984	165 ülke	Hak, Sorumluluk ve Fırsat Eşitliği	toplumsal hak ve sorumluluk, kadının yerini iyileştirme	CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi)
Üçüncü Kadın Konferansı (Nairobi)	1985-1993	157 ülke	İleriye dönük stratejiler	Sosyal, siyasal ve karar almada eşitlik	Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejiler oluşturuldu
Dördüncü Kadın Konferansı (Pekin)	1995-1999	189 ülke	Kadının uluslararası hareketi, politika üretme, paydaşlara görev yaratma	Kadın-erkek eşitliğini geliştirme, toplumsal cinsiyet perspektifini ana politika ve planlara uygulamak	Pekin Deklarasyonu ve eylem platformu hazırlandı.
Pekin +5 Kadın İnsan Hakları (New York)	2000-2030	189 ülke	21. yy için toplumsal cinsiyet eşitliği: kalkınma ve barış	Üreme sağlığı, cinsellik, doğurganlık hakkı üzerine kazanımlar, kadın hakkı insan hakkı vurgusu.	Bağımsız Kadın Hareketi, namus ve töre suçları "suç" kapsamında, toplumsal cinsiyete erkeği dahil etmek için çalışmalar yapıldı.

Pekin +10	2005-2010	189 ülke	Kadının yoksulluğu ve kadının güçlenmesi	Kadına yönelik güçlendirme ve iyileştirme	Kadının konumunu güçlendirme ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeye yönelik çalışmalar
Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri	2000-2015	189 ülke	Kadının konumunu güçlendirme ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama	Kadının yoksulluğunu yarıya indirme, temel eğitim, cinsiyet eşitliği ile kadını dahil etme	Sivil toplum kuruluşları ile ortak iş birliği kapsamında eşitsizlikle mücadeleler
Sürdürülebilir Kalkınma	2015-2030	189 ülke	Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	Nitelikli eğitim, ekonomik kaynak ve siyasal katılıma eşit erişimi	Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının küresel ,ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte güçlenmesine

(Kaynak: Damgacı, 2023: 55)

BM 1975 yılını “Uluslararası Kadın Yılı” olarak belirlemiş, 1976-1985 yılları arasını da “Kadın On Yılı” olarak ilan etmiştir. Bu on yıl içerisinde kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığından, kadınların toplumsal ve ekonomik kalkınmalarını sağlamak amacı ile dört dünya kadın konferansı düzenlenmiştir (Çelik, 2012: 152).

Bu konferanslar içerisinde en önemlisi ise Dördüncü Kadın Konferansıdır. Bu konferansta Pekin Eylem Platformu BM üye 189 ülke tarafından bir hükümetler taahhüdü altına alınarak korunmuştur. Türkiye’de bu taahhütler konferansında çıkan kararları çekincesiz bir şekilde onaylamış, kabul etmiş ve yürürlüğe sokacağını belirtmiştir. Dördüncü Kadın Konferansından sonra Pekin+5 Kadının İnsan Hakları ve Pekin+10 Kadının Yoksulluğu üzerine tekrar toplantılar gerçekleştirmiştir. BM bu toplantılar sonucunda cinsiyet eşitliğini bir küresel hedef olarak belirleyerek Bin Yıllık Kalkınma Hedeflerine ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine zorunlu bir unsur olarak eklemiştir.

Sürdürülebilir kalkınma ile cinsiyet eşitliği arasındaki ilişki, toplumsal refahın ve ekonomik büyümenin sağlanmasında kritik bir role sahiptir. Kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda daha fazla temsil edilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir adımdır. Bu doğrultuda, politika yapımcıların ve hükümetlerin cinsiyet eşitliğini tüm kalkınma politikalarının merkezine yerleştirmesi gerekmektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, liderlik rollerinde daha fazla yer alması ve sosyal haklarının güçlendirilmesi, sadece bireysel özgürlükleri artırmakla kalmayıp, toplumsal gelişimi ve küresel sürdürülebilirliği de desteklemektedir. Bu sebeple “kadının konumunu güçlendirme” ve “kadının yoksulluğu ve sağlığı” üzerine iyileştirme yapmak hem cinsiyet eşitliği hem sürdürülebilir bir kalkınma için gereklidir. Bu kapsamda bu iki kavram ana kodlar olarak çalışma da kabul edilen kodlardandır. Çalışmada yer alan diğer kodlar ise cinsiyet eşitliği için gerekli olan eşitlik anlayışının tam olarak neler olduğunu belirtmek üzerine kurulmuştur. Bu minvalde kadın erkek eşitliğine tarihsel bir bakış ve feminist yazının okunması ihtiyacı doğmuştur. Bu tarihsel süreç ile elde edilen eşitlik türleri çalışmanın diğer kodlarını yaratmıştır.

3. FEMİNİST TARİH ÜZERİNDEN EŞİTLİK VE CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE TÜRKİYE’DE CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN TARİHÇESİ

Kadın ve erkek arasında köken bakımından biyolojik nitelikte farklılıkların dışında yüklendikleri rollerin ve ilişkilerin sosyal olarak yapılandırılması ile toplumsal cinsiyet ortaya çıkmaktadır. Kadın toplumsal yaşamda üretime, varlıklara, gelirlere ve haklara ulaşma da erkeğin gerisinde kalmakta bu da sınıfsal bir ayrımcılık yaratarak eşitsizliği meydana getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramsal olarak yeni dünya düzeninde kendini gösterse de tarihsel açıdan kadın erkek eşitsizliği her dönemde her toplumda kanayan bir yara olarak kendini göstermiştir. Ancak A. Sen’e göre bu eşitsizlik durumu üstü kapalı bir şekilde ve tehlike arz etmeyen bir durum olduğu için dünyada yaşanan diğer sorunların gerisinde kalmıştır (Sen, 2004: 150).

Ataerki ideoloji kamusal ve özel alanı birbirinden ayırmaktadır. Politik meseleler, genelde devlet, bürokrasi ve kamu bütçesi kamusal alan meseleleri olarak düşünülürken, özel alana dahil edilen meseleler politik kabul

edilmez. Özel alan aile içi yaşantı olarak belirtilmiştir. Bu, bir kadının kocasından şiddet görmesi ya da bir kız çocuğunun babası tarafından okula gönderilmemesi olabilmektedir (Topçuoğlu, 2016: 19). Eşitsizlikler farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Kimi zaman yaşanan bir sosyo-ekonomik adaletsizliktir. Kimi zaman ise karar verme mekanizmasına kısıtlı katılarak siyasal temsilin zayıflığıdır. Kimi zaman erkeklere nazaran daha düşük eğitim fırsatları, kimi zaman ise üretim kaynaklarına ve toprak mülkiyetine daha az sahip olunmasıdır. Kadınlar kaynaklara daha zor ulaşmakta ve bir sosyal güvenliğine sahip olmada erkeklere göre daha dezavantajlı olmaktadır (Aksu, 2008: 7-8).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ataerkil yapı kaynaklı, kadının ikinci sınıfta gören bir zihniyet ürünü ile ortaya çıkmış ve birden fazla eşitsizlikten beslenmiştir. Bu durum feminizm kavramın tarihsel süreç içerisinde doğmasına ve güçlenmesine sebep olmuştur. Aydınlanma Hareketi ve Fransız Devrimi ile filizlenen toplumsal hareketlerle paralel olarak, özgürlük ve eşitlik konularında bilinç seviyeleri artan kadınlar, kendilerinin de toplumsal sözleşmenin parçası olduklarının farkına vararak haklarının insan hakları olduğunu daha yüksek sesle dillendirmeye başlamıştır (Aydemir, 2019: 9). Feminist hareket tarihsel süreç içerisinde değişerek, dönüşerek ve güçlenerek kapsamını genişleterek yayılmaya devam etmiştir. Feminist hareketin tüm dünyayı etkisi altına alarak değiştirdiği dönemler dalga olarak adlandırılmıştır.

3.1. Feminizm Dalgaları ve Eşitlik Türleri

Birinci dalga feminizm 19. yy sonu, 20. yy başlarını kapsayan döneme karşılık gelmektedir. Liberal feminist düşüncenin hakim olduğu söz konusu dönemde kadınlar, vatandaş olarak erkekler ile eşit haklardan yararlanmayı talep etmiştir (Aydemir, 2019: 10). Eşit hak kavramı bu dönemde sorgulanmaya başlanmış, İnsan Hakları Bildirgesi'ndeki 'herkes eşittir' ilkesini pratiğe geçirmek için kadınlar örgütlenmiştir (Çakır, 2013: 25). Birinci dalga feminizm, kadın ve erkeğin temel hak ve hürriyetlerden eşit olarak yararlanmalarının gerektiği ve bu gerekliliğin korunması/sağlanması için yasal bir zemin oluşturulması zorunluluğunu vurgulamıştır. Birinci dalga feminizm tarihsel olarak Fransız İhtilali sonrası dönemi kapsayan ve insan haklarının yoğun olarak vurgulandığı bir dönemin eseridir. Bu dönemde kadınlar, erkekler kadar, yasalar önünde eşit hak ve özgürlüklere sahip olma talebinde bulunmuşlardır. Bu sebeple birinci dalga feminizm kadınların "hukusal eşitlik" taleplerinin gerçekleştirilmesinin istendiği dönemdir. Hukusal eşitlik, bireylerin hukuk karşısında aynı haklara sahip olması ve benzer durumlarda yasalar önünde eşit şekilde değerlendirilmesini ifade eder. Bu ilke, devletin yasama ve yargı organları aracılığıyla toplumdaki dezavantajlı kesimlerin korunmasını ve herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamalarını sağlamasını da kapsar. Dolayısıyla, devletin sorumluluğu, sadece yasaların eşit şekilde uygulanmasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bireylerin eşit özgürlüklerini hayata geçirebilecekleri adil bir düzen kurmaktır (Gören, 2016). Çalışmada kadın erkek eşitliğindeki "aynılığı" sağlamak adına "*kadının hukuki eşitliği*" kodu oluşturulmuştur.

İkinci dalga feminizm tarihsel olarak 1960 da emek sömürüsü ve kapitalizm ilişkisi doğrultusunda Batı'da yayılmaya başlamıştır. Emek gücü kavramıyla birlikte, feminist yaklaşımlar da çeşitlenmiştir. Özellikle Simone de Beauvoir'ın "kadın olunmaz, kadın doğulur" sözü ve "İkinci Cins" başlıklı eserinde yer alan "Kadınların kurtuluşu karınlarından başlayacak" ifadeleri, bu dönemin sloganları haline gelmiştir (Taş, 2016: 170). Beauviour ikinci kitabında ise kadınların sahip oldukları dezavantajlı durumların biyolojik olarak kadın olmaları ya da doğal sebeplerden değil, geleneksel yargıların oluşturulduğunu savunmuştur. Üstelik bu toplumsal baskı da kanunlar ile desteklenmektedir. Bu sayede kadın hem hukuki hem iktisadi olarak bağımsızlığına kavuşamamaktadır (Güriz, 2011: 33).

Yine ikinci dalga feminizmi ile ortaya çıkan diğer bir söylem "kişisel olan politiktir" söylemidir. Kadının kamusal alan/özel alan ayrımına tabi tutarak özel alana hapsedme amaçlı tutumlara karşı bir duruş oluşturularak, mücadele edilmesi gerektiği savunulmuştur (Taş, 2016: 170). İkinci dalga feminizm hareketi kadınların erkekler ile aynı haklara sahip olmak kadar içinde bulundukları biyolojik farklılıklardan dolayı ayrı tutulmaları gerekliliğine de vurgu yapmıştır. Kadının ev içi üretim alanından çıkarılması ile "ekonomik eşitlik", gelir ve istihdam sağlanması ile "iktisadi ve sosyal eşitlik" talebinde bulunmuşlardır. Ayrıca kadın ve erkeğin aynı başlangıçlara, aynı süreçlere tabii tutulması kapsamında "fırsat eşitliği" kavramı da yine bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu tarihsel süreç ışığında çalışmadaki raporlarda incelenmesi gereken eşitlik tipleri için "*kadının ekonomik eşitliği*", "*kadının fırsat eşitliği*" kodları oluşturulmuştur.

Üçüncü dalga feminist hareket ise ikinci feminist dalganın kazandırdığı hakların içselleştirilmesinin yanı sıra, eksikliklere yoğunlaşarak, ikinci dalgaya kıyasla daha radikal ve mikro konulara (kadına şiddet, cinsellik, kadının güçlendirilmesi) yönelmiştir. 1990’larda belirgin biçimde, yükselmeye başlayan üçüncü dalga feminist hareket, bilhassa kadınları sınırlayan ve baskı altında tutmaya çalışan kompleks konularla ilgilenmiştir (Özveri, 2009: 210). Özellikle kadının kamusal alanda görünürlüğüne artırma amaçlı “siyasal eşitlik”, kadının toplumsal yerini iyileştirme amaçlı “kadının konumunu güçlendirme” ve toplumsal yapıda dezavantajlı alanda yer alan “kadın ve çocuk yoksulluğu” üçüncü dalga feminizm kapsamında yer almıştır. Üçüncü dalga ile daha fazla gündeme gelen “kadının siyasal eşitliği” kavramı çalışmadaki diğer kodlar arasında yerini almıştır.

3.2. Türkiye’de Feminist Tarih ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları

Türkiye’de biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki ayrım, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında önemli bir gösterge niteliğindedir. Toplumun ataerkil yapısı, kadını kendi cinsiyeti üzerinden tanımlamayı öncelikli hale getirmektedir. Berktaş (1998), Türk kültürünün erkek egemenliğini meşrulaştıran, ataerkil değerleri yücelten ve kadınları “kendi yerlerinde” tutan cinsel iş bölümünü sorgulamadan benimsediğini belirtmektedir.

Türkiye’de kadına yönelik kamu politikalarının düzenlenmesi ve eşitlik vurgusu Cumhuriyetin ilk yıllarında başlamıştır. İlk olarak 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kız ve erkek öğrenciler eşit şartlarda eğitim almaya ve birlikte eğitim almaya başlamıştır. Hemen ardından 1926 tarihinde Medeni Kanun ile kadının sosyal ve özel hayatına özgü düzenlemelerde yapılmıştır. 1934 yılında ise Seçme ve Seçilme Hakkı verilerek Avrupa’daki ilk siyasal eşitlik hakkı Türk kadınına tanınmıştır.

Ancak, hukuki düzenlemelere rağmen toplumsal, kültürel ve zihinsel dönüşüm süreci, yasal değişikliklerle aynı hızda ilerlememiştir. Bu uyumsuzluk, yazılı mevzuatın uygulama aşamasında ciddi zorluklara neden olmuştur. Özellikle devletin modernleşme hedefi doğrultusunda, kadınlar yeni Türk aile modelinin inşasında merkezi bir simgeye dönüştürülmüş; bu bağlamda kadınların bireysel özgürlük alanları ve eşitlik olanakları sınırlı kalmıştır.

1950’li yıllarda kırsal kesimden kentlere yönelen göçle birlikte sanayileşme hız kazanmış, işçi sınıfının büyümesi sendikal hareketin doğuşunu tetiklemiştir. Ancak sivil toplumun örgütlenme kapasitesi, kentleşme hızına ayak uyduramamış; dernekler hem nicelik hem de nitelik açısından toplumsal etkide sınırlı kalmıştır. ABD merkezli sendikal yönelimler, sosyalist yaklaşımlardan uzak durulmasına yol açarak, kadın-erkek eşitliği mücadelesi için gerekli tabanı zayıflatmıştır (Aydın-Yıldız, 2017, :55–57).

Kentleşme süreciyle birlikte kadınlar ev içi üretime daha fazla yönelmiş, kırsalda tarımsal üretime erkeklerle birlikte katılan kadın, şehirlerde eğitim eksikliği, iş bulma zorlukları ve ev içi sorumluluklar nedeniyle kamusal alanın dışında kalmıştır. Bu durum, kadınların toplumsal statülerinde ilerleme yerine gerilemeye yol açmıştır. Tekeli (1977), dönemin siyasal temsilde kadın parlamenterlerin eğitim düzeyinin yüksek olmasına rağmen, temsil ettikleri kadın kitleleriyle büyük bir kopukluk içinde olduğunu vurgulamaktadır. Eğitim reformlarına rağmen kadınlara atfedilen toplumsal roller eşitsizliği sürdürmüştür. Ayrıca hızlı kentleşme ve dengesiz sanayileşme, toplumsal cinsiyet ilişkilerini derinleştirmiştir. Kadınlar özellikle istihdam alanında düşük gelirli ve statüsüz işlerde yer alabilmiş, çoğu zaman ekonomik güvenceyi yalnızca evlilik yoluyla elde edebilmiştir. Castells’e (2006) göre, bu durum günümüzde dahi geçerliliğini korumakta; kadınlar, maddi güvence sağlayacak bir eşe sahip olduklarında eğitim ve iş imkanlarından daha kolay vazgeçebilmektedir.

1980 sonrası dönemde, Türkiye’de kadın hareketi, ekonomi, siyaset ve eğitim gibi alanlarda kadınların tanındığı ve söz sahibi olduğu bir kültürün oluşmasına katkı sağlamıştır. Gedik (2015), bu dönemde kadın hareketinin uluslararası söylemlerle etkileşime girerek daha kurumsal bir yapıya kavuştuğunu ve toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminin siyasal bir olgu haline geldiğini ifade etmektedir. Göle (1994), kadınların artık devlet tarafından müdahale edilen değil, devlete müdahale eden bir konuma geldiğini ve eşitlik mücadelesinde önemli adımlar attığını vurgulamaktadır.

Türkiye, 1985 yılında CEDAW protokolünü kabul etmiş ve 1986 yılında yürürlüğe koymuştur. 1987’de Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu oluşturulmuş, ancak ilk on yıl içinde

etkili bir kalkınma planı geliştirilememiştir. 1990 yılında Altıncı Kalkınma Planı kapsamında “kadın-aile-çocuk” başlıklı planlar hazırlanmış ve aynı yıl Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlük, başlangıçta Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlıyken daha sonra Başbakanlığa bağlanmıştır. 1992 yılında Birleşmiş Milletler, Türkiye’yi eşitlikçi politika hazırlama konusunda üs olarak belirlemiş ve 1994’te Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Dünya Bankası arasında ortak plan ve politikalar geliştirilmiştir. Bu süreçte, Türkiye’nin toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, uluslararası kurumlar tarafından yasal düzenlemeler ve uygulamalar açısından şekillendirilmiştir.

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne adaylığının onaylandığı Helsinki Zirvesi’nden itibaren, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesi ve 8 Kasım 2000 tarihli Helsinki Avrupa Konseyi’nde, tüm bireylerin insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanması gerektiği vurgulanmıştır (Usul, 2006). Bu belge doğrultusunda hazırlanan Ulusal Program, eşitliği sağlamaya yönelik çeşitli plan ve politikaları uygulamaya koymuştur. 2001 yılında yapılan Anayasa değişiklikleriyle, eşler arasındaki eşitlik vurgulanmış ve Anayasa’nın 10. maddesi “tüm kadın ve erkekler eşit haklara sahiptir” şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, Anayasa’nın 41. maddesine “ve eşler arasındaki eşitliğe dayanır” ifadesi eklenmiş ve vatandaşlıkla ilgili düzenlemelerde cinsiyet eşitliği sağlanmıştır (Tülen, 2001). 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile “aile reisliği” kavramı kaldırılmış ve eşler arasında tam eşitlik sağlanmıştır. Ayrıca, çocuk velayeti konusunda kadının eşinin yaşadığı yerde yaşama zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Bu gelişmeler ile 2000’li yıllara gelindiğinde Türkiye’deki kamu politikalarını kadın erkek eşitliği ekseninde hazırlamak hem modern bir devlet arzusu hem AB üyeliği beklentisi hem de beşerî kaynak olarak kadının güçlenmesi üzerinedir. Türkiye kadın erkek eşitliğinde başat bir kurum olan BM ile bütünsel politikalar üretmeye gayret etmiş ve dönemin hükümet kabineleri de bu politikalar için özel hükümet raporları düzenlemiştir.

4. BM BİN YILLIK KALKINMA HEDEFLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN TÜRKİYE’DEKİ KAMU BELGELERİ ÜZERİNDEN ANALİZİ

BM Bin Yıllık Kalkınma hedeflerinde kadının konumunu güçlendirerek cinsiyet eşitliğini sağlama amacı güdülmüşken, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde ise cinsiyet eşitliği tüm 17 ilke ile bütünsel şekilde düşünülerek kadının yoksulluğundan, istihdamına, eğitimde fırsat eşitliğinden dengeli gelir dağılımına kadar geniş bir yelpazede yer almıştır. Türkiye’de bir BM üyesi ülke olarak bu hedefleri gerçekleştirmeyi bir amaç olarak önüne koymuş ve yetkili hükümet organları tarafından raporlar hazırlanmıştır. Bu raporlarda temel kalkınma hedefleri içerisine cinsiyet eşitliği taahhüttü de yer almıştır. Bu çalışma 2000-2015 yılları arasındaki BM Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ile 2016-2020 yılları arasındaki BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin “cinsiyet eşitliği” kapsamında hükümet raporlarına nasıl yansdığı üzerine yapılan bir nitel çalışmadır. Çalışmada belgeler üzerinden yapılan içerik analizi için MQAXQDA2020 nitel araştırma programı kullanılmıştır. MAXQDA2020 nitel analiz programı profesyonel bir yazılım programı olarak bilimsel çalışmalara çok büyük katkılar sağlamaktadır. Uzun süredir nitel çalışmalar yapan bilim insanları tarafından güvenilir olması sebebi ile kullanılmaktadır. Program sayesinde araştırmacı çalışmasını sistematik olarak veri değerlendirmesine tabii tutabilmekte ve ortaya attığı teoriyi test ve ispat edebilmek için uygun zemini yaratabilmektedir (Polat, 2020: 294). Nitel analiz ile basılı ve yazılı dokümanlar sosyal yapı çerçevesinde incelenerek belli bir fenomen yapı oluşturularak anlamlı kalıplar çıkartılma amaçlanmıştır. Bu kapsamda her iki BM belgesi doğrultusunda hazırlanan hükümet raporları ilk sayfasından son sayfasına kadar bir bütün olarak tek tek incelenmiş hem kendi içinde hem de karşılıklı olarak anlamlandırılmış, ana teması kapsamında kategorilendirilerek kodlanmış ve analiz edilmeye çalışılmıştır.

4.1. Araştırma Verilerinin Analizi

Çalışmada veri toplama oluşturulurken hem BM hedefleri hem de hükümet değerlendirme raporları incelenerek çalışma için en faydalı olacak şekilde bir düzenlemeye gidilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Araştırma Örnekleme İncelenen Belgeler ve Kod Sayısı

Belge Adı	İlgili Kurum	Tarihsel Aralık	Belge Sayfa Sayısı	Kod Sayısı
Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri Türkiye Raporu	T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı	2000-2015	70	100
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu	T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı	2016-2020	287	319
Toplam			357 sayfa	419 kodlama

Çalışmada bir tema (ana konu) belirlenerek veriler analiz edilmiştir. Bu duruma tematik analiz denilmektedir. Tematik analiz için veri kodlaması en önemli aşamadır. Bunu yapmadaki amaç, metinler içerisindeki anlamı ya da desteklenen anlamı ortaya çıkarmaktır (Aslan, 2021: 118). Çalışmada temel konu: BM Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin içinde yer alan cinsiyet eşitliğinin ülkemiz kamu politikalarına nasıl yansıtıldığına hükümet raporları üzerinden görüntülemektir. Çalışmanın problem sorusu ise, BM tarafından oluşturulan “cinsiyet eşitliği” hedeflerinin Türkiye raporlarına yansıyıp yansımadığı ve hangi eşitlik türlerinin daha ön planda tutulup hangi eşitlik türlerinin ise hükümet raporlarında kapsam dışı bırakıldığıdır.

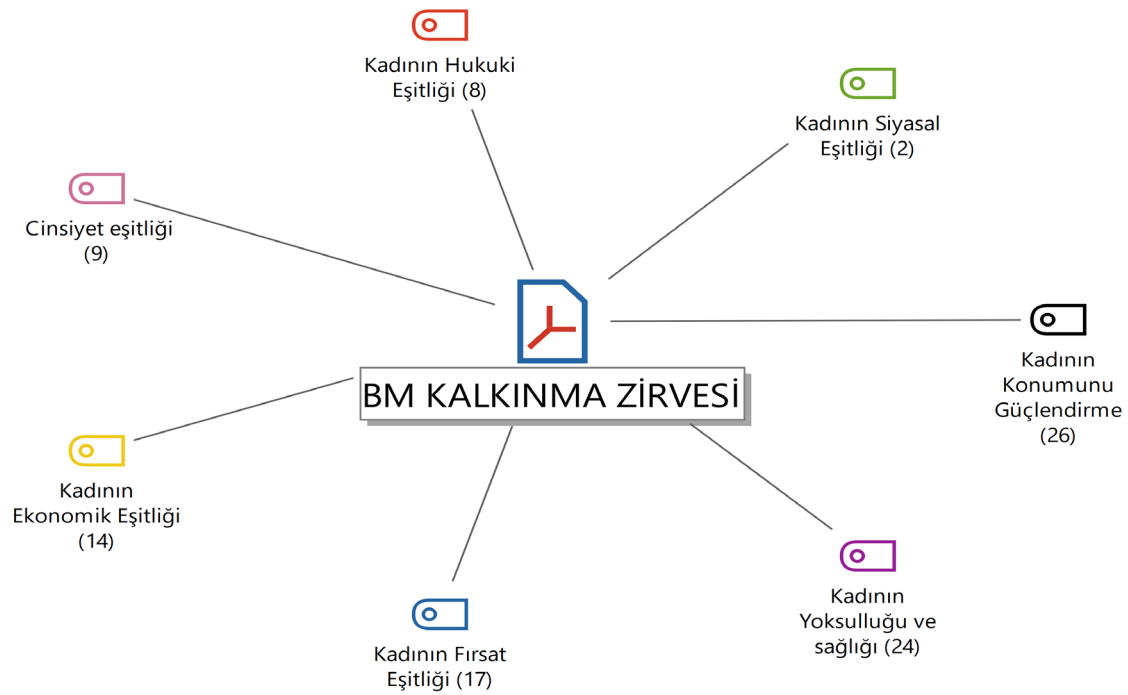
Çalışmada ana tema; *BM tarafından 20 yıldır oluşturulan sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden cinsiyet eşitliğinin Türkiye’deki kamu politikalarına yansımaya süreci* olarak kabul edilmiştir. Bunun için cinsiyet eşitliğinin feminist tarihi ve sürdürülebilir kalkınma ve cinsiyet eşitliği ilişkisi üzerinden bir literatür incelemesi yapılmış ve aynı zamanda BM cinsiyet eşitliği tarihçesine bakılmıştır. Çalışmada bu konular üzerinden tematik kodlar belirlenmiştir. Çalışma, sınırlılık olarak belli bir tarihsel aralığı olan iki hükümet raporunu incelemiştir. Kalkınma Hedefleri Türkiye Raporu ile Sürdürülebilir Kalkınma Değerlendirme Raporu giriş kısmından genel değerlendirme kısmına kadar farklı zaman dilimlerinde birden fazla kez tekrarlı okumalar ile incelenmiştir. Metinler taranır iken sadece kod isimleri değil oluşturulan kodların kastettiği anlamlara göre de kodlamalar yapılmıştır. MAXQDA programı analiz edilir iken kodlamalarda renklendirme seçeneği mevcuttur. Bu renkli kodlar da amaç kodlar arası karşılaştırma ve analizi daha kolay ve görünebilir yapmaktır.

Kadının Hukuki Eşitliliği	Kadının Siyasal Eşitliği	Kadının Ekonomik Eşitliği	Kadının Fırsat Eşitliği	Cinsiyet Eşitliği	Kadının Yoksulluğu ve Sağlığı	Kadının konumunu güçlendirme
----------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	--------------------------------	--------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------

Şekil 1: Renk Örüntüsü İle Tematik Kodlama

3.2. Araştırmanın Değerlendirilmesi

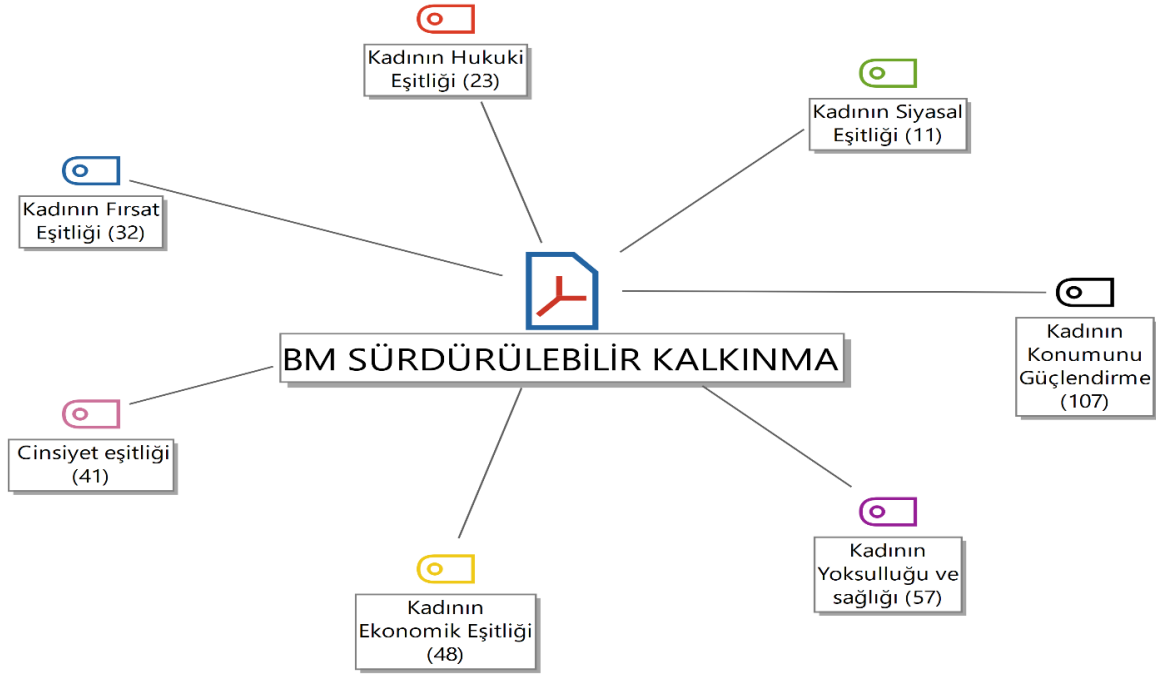
Çalışmada MAXQDA2020 analiz programı içerisinde tek vaka ve iki vaka analizi yapılması uygun görülmüştür. Bu analizler ile belgede kodların genel görünümü, nicel yoğunluğu, kaç kere tekrar ettiği ve bunlara göre bir frekans analizi ortaya çıkarılmıştır. Raporlar hem tek tek bir kod haritasına sahip olmuş hem de karşılaştırılarak en fazla ya da en az kullanılan ortak kodlar tespit edilmiştir. Çalışma 3 kısımda değerlendirilmiştir. İlk olarak BM Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri Türkiye Raporunun oluşturulan 7 koda göre tek vaka analizi yapılmıştır. İkinci olarak ise BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Türkiye Raporunun tek vaka analizi yapılmıştır. Son olarak ise iki Türkiye Hedefler raporu kodlar doğrultusunda “iki vaka analizine” göre değerlendirilmiş bir karşılaştırılmalı belge analiz yapılmıştır.

Şekil 2: BM Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri Türkiye Raporu Tek Vaka Analizi

Şekil-2 üzerinden tek vaka analizi incelendiği zaman en fazla kodlamanın “kadının konumunu güçlendirme ve kadının yoksulluğu ve sağlığı” üzerine gerçekleştiği görülmektedir. Kadının konumunu güçlendirme kavramı özellikle kadınların eğitim ve istihdam imkanları üzerinden güçlendirilmesi üzerine vurgu yapmıştır. Bu da BM’nin beşerî kalkınmanın yolu “kadından” geçer inancını kanıtlar biçimde olmuştur. Kadının konumunu güçlendirme istihdam ve eğitim dışında kadının ücretsiz aile işçiliğini azaltmak, eşit işe eşit ücret kapsamında gelir eşitsizliğini engellemek gibi amaçlar da taşımaktadır. Bu kadar fazla kodlamanın yapılması daha fazla önlemler alınması gerektiği ve kadının hala toplumsal yapı içerisinde destek almadan “eşit” bir şekilde ilerlemediği anlamına da gelebilmektedir. Kadının yoksulluğu ve sağlığında ise özellikle tarım işçisi kadınların iş güvencesinde ve iyi ücretler altında çalışması vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra kadın ve çocuk sağlığı ile ilgili sağlık imkanlarına erişebilirlik sürecinin iyileştirilmesi gerekliliği de vurgulanan bir konu olmuştur. Anne ve çocuk sağlığı ile AIDS/HIV gibi hastalıklar ile mücadele etme de bu kod kapsamındadır.

Kadının fırsat eşitliği kodu en fazla eğitimde fırsat eşitliği olarak görülmektedir. Bu da ülkemizde hala eğitim imkanlarına eşit bir şekilde sahip olamayan kız çocuklarının olduğunu göstermektedir. Yalnız bu eşitsizlik temel eğitimde oldukça büyük oranda kapatılmış iken yüksek eğitimde (lise, üniversite, yüksek lisans vb.) hala cinsiyete dayalı eşitsizlikler olduğu görülmüştür. Belge üzerinde en az kod ise siyasal eşitlik üzerine gerçekleşmiş ve raporda sadece iki kere kodlanabilmiştir. Dönemin tarihsel aralığına bakıldığında herhangi bir kadın başbakan olmadığı gibi sadece 3 kadın bakan görev almış milletvekilliği seçimlerinde 2007 yılında ilk defa %5’i geçmiş ancak toplam ortalaması %23,6 geçememiştir (Sancar, 2023: 40). Bu sebeple siyasal eşitlik kodunun belge içerisinde bu kadar az görünmesi kadınların siyasal temsil düzeylerinin iyi olduğu için bir çözüm getirildiği anlamına gelmemektedir tam aksine kadınların siyasal temsil noktasında mevcut hükümet raporlarında da görünmez olduğu anlamına gelmektedir. Cinsiyet eşitliği uygulamaları kapsamında eşitlik türleri içinde bile eşitsiz bir dağılım olduğu görülmektedir.

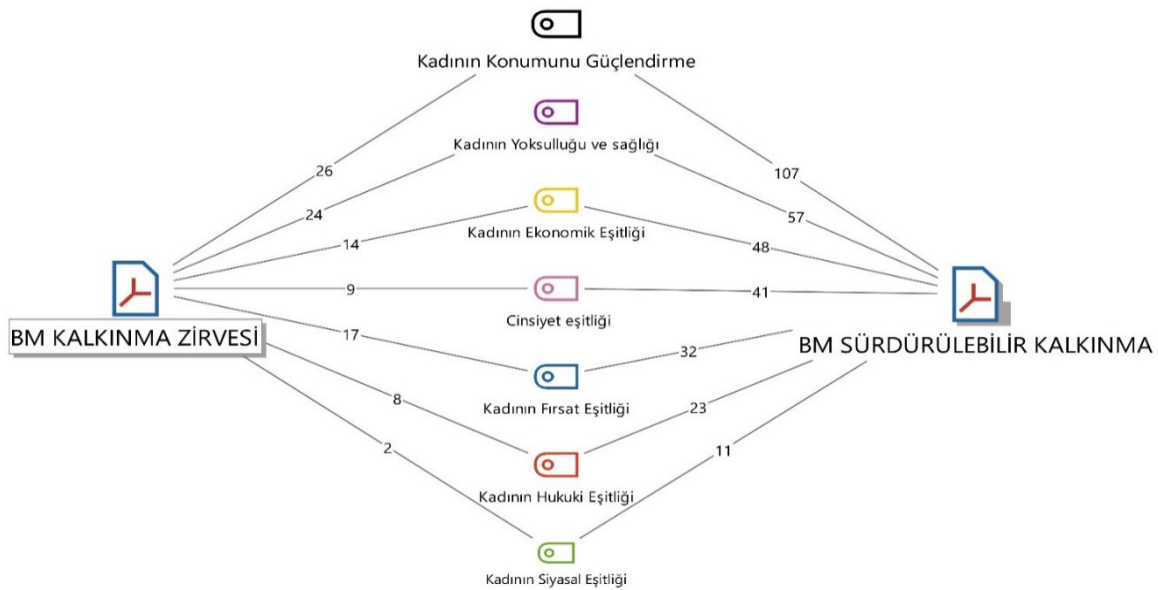

Şekil 3: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Türkiye Raporu Tek Vaka Analizi

Şekil-3 üzerinden tek vaka analizi incelendiği zaman en fazla kodlamanın yine kadının konumunu güçlendirme kodu üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri Türkiye raporundan farklı olarak Sürdürülebilir Kalkınmada kadının konumunu güçlendirmede cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele vurgusu yapılmıştır. Kadının cinsiyet eşitsizliklerinin altını çizen ve bunu önleme amaçlı çalışmalar yapılması gerekliliğini vurgulayan ifadelerin kodlanması bu raporu cinsiyet eşitliğine daha fazla önem veren bir rapor haline getirmiştir. Özellikle kadına yönelik şiddeti cinsiyet eşitsizlikleri ile anlamlandırmış ve ülkede cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi ile kadına yönelik şiddetinde azalacağı inancı raporda yer almıştır. Kadının konumunu güçlendirmede kadına özel ve özgü politikalar (kadın mühendisler, kadın girişimciler, kadın kooperatifçiliği vb.) üretilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma değerlendirme raporunda dikkat çeken bir diğer kod ise kadının ekonomik eşitliğidir. Ekonomik eşitlik kadın istihdamının özellikle genç kadın istihdamının artırılması üzerine projeler yapılması, kadının eşit işe eşit ücret politikası üzerine çalıştırılması, kadının çocuk bakımı ve ev işlerindeki yükünün azaltılarak ekonomik hayata ve işgücüne katılımını artırmayı amaçlaması gibi ifadeler üzerinden kodlanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Raporunda dikkat çeken kadının ekonomik iyileştirmeler sonucu sadece ev içi değil ev dışı üretime de katkı sağlamasının ne kadar önemli olduğunun üzerinde durulmasıdır. Raporun analizindeki diğer önemli ayrıntı ise cinsiyet eşitliği kodunun çok sık kullanılmış olmasıdır. Cinsiyet eşitliği kavramı yerine ulusal kalkınma belgelerinde kadın erkek eşitliği kullanımına gidilmiştir. Cinsiyet eşitliği ifadesi ülkemizin kalkınma belgelerinde kavramsal olarak geçmemektedir. Bunun temelinde ise cinsiyet sözcüğü temelinde LGBTQ bireyler ya da cinsel kimliksizlik durumlarına karşı mesafeli bir duruşun olmasıdır (Damgacı, 2023: 241).

Ancak Sürdürülebilir Kalkınma değerlendirme raporu incelendiğinde böyle bir kavramsal kaygının olmadığı üst plan ve belgelerdeki endişenin alt eylem planlarında ortadan kalktığı görülmüştür. Bu durum uluslararası kurumların belgelerinin bu kuruluşlara üyelik, taahhüt, kalkınma desteği, modernleşme çabaları sebebi ile doğrudan entegre edilmesiyle de ilişkilendirilebilmektedir. Cinsiyet eşitliği içerisinde diğer eşitlik tiplerinin hepsinin yer alması da ilk defa bu değerlendirme raporunda görülmüştür. Gerçek bir cinsiyet eşitliğinin kadının ekonomik-sosyal-hukuksal-siyasal eşitliği ile olabileceğini ve bütünleyici/kapsayıcı kavramın "cinsiyet eşitliği" olduğunu değerlendirme raporunda görmek mümkün olmuştur.

Şekil-4: BM Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri Raporu ile Sürdürülebilir Kalkınma Değerlendirme Raporu Karşılaştırmalı İki Vaka Analizi

Şekil-4 de BM'nin Kalkınma ve Sürdürülebilirlik üzerinden oluşturulan her iki raporda da en fazla kodlanan kod konuları ve onların sıralaması görülmektedir. Hem BM Kalkınma Zirvesi hem de Sürdürülebilir Kalkınma değerlendirme raporlarında en fazla kodunun “kadının konumunu güçlendirme” üzerine olduğu görülmektedir. Aradaki 20 yıllık tarihsel sürece rağmen hala kadına yönelik iyileştirme ve güçlendirmelerin yapılması için raporlarda maddelerin oluşturulması cinsiyet eşitliği için beklenen ilerlemenin olmadığını göstermektedir. Kodlama konusu olan maddelerin içeriklerine bakıldığında ilerlemenin ise ülkenin gündem başlıklarına göre yapıldığı görülmektedir. BM Kalkınma Raporu “eğitim-sağlık-ekonomi” üzerinden bir güçlendirme üzerine iken BM Sürdürülebilir Kalkınma Raporu ise “istihdam-girişimcilik-ekonomik iyileşme” üzerine olmuştur. Bu durum son 20 yılda eğitim üzerinde önemli ilerlemelerin olduğunu kız çocukları ve erkek çocuklarının eşit bir şekilde eğitildiğini göstermektedir. Fakat eşit şartlar da eğitim alan kız çocukları istihdama yerleştirilme, eşit ücrete sahip olma konusunda hala sıkıntı yaşamaktadır.

Karşılaştırmalı belge analizinde görülen diğer bir farklılık ise BM Kalkınma Raporunda en fazla kodlanan 3. Kod olan “fırsat eşitliğinin” BM Sürdürülebilir Kalkınma Raporunda 4. Kod olmasıdır. Onun yerine “kadının ekonomik eşitliği” daha önemli hale gelmiştir. Bunun sebebi BM Kalkınma Raporu kapsamındaki fırsat eşitliğinin odağında eğitimde eşitlik kavramının olması ve bu eşitliğin ilerleyen yıllarda sağlanmış olması nedeniyle BM Sürdürülebilir Kalkınma Raporunda bulunmamasıdır. Karşılaştırmalı belge analizinde dikkat çeken diğer bir durum ise iki belgede de en az kodlamanın “kadının siyasal eşitliği” kodunda olmasıdır. Kadına yönelik eşitliğin sağlanmasında siyasal temsil ve kararlara katılma konusunu temsil eden siyasal eşitlik ile ilgili iki belgede de diğer eşitlik türlerine nazaran çok az yer almıştır. Bu durum karar vericilerin kadının temsili açısından gerekli önemi göstermediği anlamına gelmektedir. Siyasal eşitliğinin sağlanması için gerekli mücadelenin verilmediğini; kadının eğitilmesi, beşerî bir kaynak olarak kullanılması adına istihdam edilerek güçlendirilmesinin istendiğini ancak karar verici konumunda olmasına ihtiyaç duyulmadığını söylemek mümkündür.

5. SONUÇ

Sürdürülebilirlik, toplumun tüm kesimlerine hitap eden, siyasi, sosyal, ekonomik çevresel boyutları olan bir kavramdır. Sürdürülebilirlikte amaç, tüm insanlık için daha adil, eşit, temel hak ve özgürlüklerin öncelikli olduğu bir dünya yaratmaktır. Bu amaç doğrultusunda bünyesinde birçok devleti üye barındıran BM harekete geçmiştir. BM 2000’de 189 üye ülkesi ile yoksulluğu azaltmak ve insani kalkınma ve insan haklarını gerçekleştirmek için yeni bir küresel taahhüt olan Binyıl Kalkınma Hedeflerini daha sonra ise bu kalkınma hedeflerini hem nitel hem de nicel olarak artırarak 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini belirlemiştir. Her iki belgede de temel

ve vazgeçilmez ana başlıklar oluşturmuştur. Bu başlıklardan biri de cinsiyet eşitliği olmuştur. Üye ülkelerine ülkelerindeki kadın-erkek eşitliğini sağlamaları üzerine eylem raporları oluşturmalarını ve uygulamalar yapmalarını bildirmiştir.

Türkiye’de BM Binyıl Kalkınma Hedefleri dönemin Başbakanlığına bağlı DPT tarafından, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ise Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından raporlanmıştır. Her iki rapor MAXQDA veri analiz programı üzerinden cinsiyet eşitliği teması kapsamında incelenmiştir. Cinsiyet eşitliğine ulaşmak için gerekli olan eşitlik türleri ve iyileştirmeleri ana kodlar haline getirerek metinler içerisinde hem kelime hem anlam olarak taramış ve buna göre bir içerik analizi oluşturulmuştur. Çalışmada kodlar üzerinden hem tek başına belgeler incelenerek tek vaka analizi hem de karşılıklı incelenerek iki vaka analizi yapılmıştır. İki belge arasındaki kod sayısı farklılığı belgelerin sayfa sayısı ile ilgilidir. Ancak içerik farklılıkları ya da benzerlikleri dönemin konjonktürüne göre olmuştur.

Türkiye’de 2000’li yıllarda cinsiyet eşitliği kavramı hukuksal açıdan bakıldığında yasalar önünde eşit olmak, ekonomik açıdan bakıldığında istihdamda eşit yer almak, fırsat eşitliği üzerinden bakıldığında eşit eğitim ve iş olanaklarına sahip olmak olarak tanımlanmış kadının üreme sağlığı ve kadının çocuk ile yoksulluğu üzerine önlemler alınması gerekliliği üzerinde durulmuş ancak kadının siyasal alandaki varlığı görmezden gelinmiştir. 2015’li yıllara gelindiğinde ise kadının hukuki açıdan ve eğitim açısından denklıklarının sağlandığı için çok fazla önlem ya da eyleme gerek olmadığı kodlamaların azalmasından anlaşılmaktadır. Ancak eğitilen kadınların ekonomik alandaki iş azlığı, gelir adaletsizliği, kadının üretim varlıklarına sahip olamaması (iş kurma, girişimcilik vb.) hala ekonomik açıdan yetersizlikler bulunduğunu söylemek mümkündür. Kadının sağlığı üzerinden “kadın ve çocuk” üzerinden düzenlemeler yapılmıştır. Kadın ile ilgili sağlık düzenlemelerinde kadın vurgusu hep annelik üzerinden gerçekleşmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Raporunda da kadının siyasal bir varlık olarak görülmediği, kamusal alanda yok sayıldığı, kararlara katılımında teşvik edilmesi ile ilgili gerekli vurgunun olmadığı görülmektedir. Bu hükümet eylem planlarını düzenleyen uzmanlardan yöneticilere kadar karar vericilerin erkek egemen olmasında da kaynaklanmaktadır. Kadının eşitliği eşitlik türleri içerisinde bile sınırlandırılmıştır. Kadın eğitilmiş birey olması, istihdam edilerek ülke ekonomisine katkı sağlaması desteklenir iken ülkenin siyasal gündeminde yer alması, karar verici olması “sürdürülebilir bir kalkınma” için gerekli görülmemiştir. Bu durum bize BM belgelerinin ülke gündemine yansıtılmasında ülkedeki politik tutum nasıl ise ona göre şekillendiğini göstermektedir. Doğrudan BM belgeleri üzerinden bir çalışma yapılmamış ülkedeki genel cinsiyet eşitliğine bakışa göre bir düzenleme ve değerlendirme yapılmıştır. Son 20 yıla bakıldığında eğitimde fırsat eşitliğinden kadının ekonomik eşitliğine kadar kadının güçlendirildiğini ancak siyasal açıdan temsil gücünün hala çok zayıf olduğunu söylemek mümkündür.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The author of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the author).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).

KAYNAKÇA

- Agacinski, S. (1998). *Cinsiyetler Siyaseti*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Aksu, B. (2008). *Kadın-Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitici Kılavuzu*. Birleşmiş Milletler Sığınma Evleri Projesi Ders Notları, Ankara, 3-9.
- Akyıldız, F. (2011). Binyıl Kalkınma Hedefleri, İnsan Hakları ve Demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 39-60.
- Aslan, H. (2021). İŞGEM'in KOSGEB girişimcilerine sağlamış olduğu hizmetlerin hizmetlerden yararlanan işletmeler açısından MAXQDA ile değerlendirilmesi: Osmaniye İŞGEM örneği. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 115-129.
- Aydemir, F. A. (2019). Avrupa Birliği'nin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına etkisi: İtalya ve Slovenya'nın karşılaştırmalı analizi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, A. ve Yıldız, M. (2016). 1950-1960 döneminde Türkiye'de kadın hareketlerinin niteliği üzerine bir değerlendirme. *Yasama Dergisi*, (33), 44-58.
- Bahadır, E. C., & Gürbüz, A. O. (2023). Sürdürülebilir kalkınmadan kurumsal sürdürülebilirliğe: Teorik değerlendirme. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 7(12), 131-141. <https://doi.org/10.55775/ijemi.1328465>
- Bayar-Türkoğlu, H. T. (2023). Sürdürülebilir kalkınma hedefi toplumsal cinsiyet bağlamında cam tavan kavramının bibliyometrik analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1186-1198.
- Berktaş, F. (1998). Cumhuriyet'in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak. A. Berktaş Hacımiraçoğlu (Ed.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* (s. 1-11). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354.
- Callinicos, A. (2014). *Eşitlik* (Ö. Sencer, Çev.). Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür - Kimliğin Gücü* (Vol. 2, E. Korkmaz, Trans.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çakır, S. (2013). *Erkek Kulübünde Siyaset: Kadın Parlamentelerle Sözlü Tarih*. İstanbul: Versus Yayınları.
- Çelik, Ö. (2012). Kadınların insan hakları hareketi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 149-170.
- Damgacı, T. (2023). Türkiye'de toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırmanın kalkınma planları üzerinden analizi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Donovan, J. (1997). *Feminist Teori*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Fraser, N. (1999). Cinsiyet eşitliği ve refah devleti: Sanayi sonrası bir düşünme girişimi. *Demokrasi ve Farklılık: Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*, Ş. Benhabib (Der.), İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Gedik, E. (2015). Toplumsal Cinsiyeti Ana Akımlaştırmanın Türkiye'de Kadın Hareketi Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti Kavramı. *Akademik Hassasiyetler*, 2(4), 209-228
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Güriz, A. (2011). *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*. İstanbul: Phoenix Yayınları.
- Göle, N. (1994). *Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gören, Z. (2016). Genel Eşitlik Teorisi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 3279-3301.
- Hırata, H., et.al. (2004). *Eleştirel Feminizm Sözlüğü* (G. Acar-Savran, Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1987). Emancipated but Unliberated? Reflections on the Turkish Case. *Feminist Studies*, 13(2), 317-338.
- Murat, G. (2017). Sürdürülebilir kalkınma 2030 gündemi bağlamında çalışma hayatında cinsiyete dayalı ayrımcılık. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 7-36.

- Notz, G. (2018). *Feminizm* (S. D. Çetinkaya, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Özveri, D. (2009). Feminist teorinin gelişim sürecinde uluslararası ilişkilere bakışı üzerine kısa bir değerlendirme. *Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış*, H. Çomak (Ed.), Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Polat, H. (2020). Halkla ilişkiler alanındaki doktora tezlerinde yeni medya olgusu: Nitel bir veri analizi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 289-306.
- Sancar, S. Siyasal kararlara katılımı toplumsal cinsiyet eşitliği. *CEİD Dosyaları*. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/Siyasi-Toplumsal-Cinsiyet-Esitligi.pdf>, Erişim Tarihi: 24.04.2024.
- Sen, A. (2004). *Özgürlükle Kalkınma* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sorkunlu, D. (2019). Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları bağlamında işgücünde cinsiyet eşitliği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(2), 25-40.
- Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.
- Tekeli, Ş. (2010). *1980'ler Türkiye'sinde kadın bakış açısından kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Topçuoğlu, R. (2016). Feminizmin refah devleti ve sosyal politika alanına eleştirileri ve katkıları. *Amme İdaresi Dergisi*, 49(4), 37-63.
- Turan, H. (2013). Belediyelerde toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamaları: Büyükşehir belediyelerinin stratejik planları üzerine bir araştırma. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Tülen, H. (2001). 3.10.2001 Tarihli ve 4709 Sayılı Kanunla Yapılan Anayasa Değişiklikleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1-4), 191-244
- United Nations. (2000). *55/2 United Nations Millennium Declaration, Resolution adopted by the General Assembly*. New York: United Nations.
- United Nations. (2014). *Gender equality and sustainable development: World survey on the role of women in development 2014*. New York: United Nations.
- Uşul, A. R. (2006). Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Katılım Ortaklığı Belgeleri: Siyasi Kriterler ve Uyum Süreci. *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 200-202.
- Yalçın, A. (2022). 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma hedefleri: Türkiye'de sosyal bilgiler dersi öğretim programının yapısal olarak incelenmesi. *Harran Maarif Dergisi*, 7(11), 117-149. <https://doi.org/10.22596/hej.1103130>.
- Yavuz, V. A. (2014). Sürdürülebilirlik kavramı ve işletmeler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.